

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชน บ้านนิคม ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Occupational Folk Wisdom Transferring of Ban Nikom
Community, KhunThale Sub-district, Muang District,
Suratthani Province

พงศ์เทพ แก้วเสถียร¹ | Pongtep Keawsatean

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบริบทชุมชนบ้านนิคม ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม และแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ใช้วิธีการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์ การพูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีและสนทนากลุ่ม รวมทั้งการสำรวจวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมของคนในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนนี้ส่วนมากย้ายถิ่นมาจากภาคกลางและภาคตะวันตก จากจังหวัดนครปฐม เพชรบูรณ์ นนทบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกาญจนบุรี โดยมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมบึงขุนทะเล ขณะที่ชาวบ้านที่อยู่ดั้งเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณพื้นที่บนดอน (ที่สูง) ชาวบ้านทั้งสองกลุ่มประกอบอาชีพ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมด้วยการสืบทอดมาประมาณเกือบ 100 ปี ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านเริ่มจากการใช้การม้วนหฺร่าย (สาหร่าย) และต่อมานำภูมิปัญญาเครื่องมือต่าง ๆ เช่น อวน แห เบ็ด ลอบ ฯลฯ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ และภูมิปัญญาเกี่ยวกับสัตว์เข้ามาใช้แบบผสมผสาน ส่วนภูมิปัญญาการทำเกษตรกรรมชาวบ้านเริ่มด้วยการทำสวนมะพร้าวกับสวนชมพู ต่อมาขยายเพิ่มขึ้นด้วยการการปลูกกล้วยและผลไม้ โดยใช้ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบหลากหลาย การทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวและการทำเกษตรแบบยกร่อง การสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวยังคงรักษารูปแบบการทำประมงพื้นบ้านและการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้ และขณะเดียวกันมีแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญา 4 แนวทาง คือ 1) แนวทางการรักษาภูมิปัญญา 2) การเผยแพร่ภูมิปัญญา 3) การถ่ายทอดภูมิปัญญา และ 4) การสร้างรูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสม แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นแนวทางที่สามารถสร้างการพึ่งตนเองของชุมชน รวมทั้งสร้างความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน และเป็นแนวทางในการป้องกันผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

คำสำคัญ : การสืบทอดภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ ประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรมชุมชนบ้านนิคม

Abstract

This article aims to study the context of Ban Nikom community, occupational folk wisdom and guidance of transferring the occupational folk wisdom. The data were collected from field study methods including interview, formal and informal discussion and in - depth interview, participating and non - participant observation, meeting and focus group, and survey their living, and occupational folk wisdom. The study found that most people immigrated from Nakhon Pathom, Ratchaburi, Phetchabun, Prachuap Khiri Khan, Nonthaburi and Kanchanaburi provinces. They located by KhunThale swamp while local Surat Thani people lived in highland. Both groups performed

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

small - scale fisheries and agricultures which were inherited 100 years ago. In the past, people did fisheries with the tool called Saray and later on they used fishnet, cast net, fishhook, and fish - trap. In terms of agricultures, they first grew coconut and guava then rose apple, banana and many well-known southern fruits. In order to conserve the folk wisdom, the traditional small-scale fisheries and agricultures patterns have been preserved and transferred to outsiders and nearby communities. People in the communities have been motivated to conserve soil, water and forest resources which they believed that it resulted in stable occupation and community living in the midst of social change.

Keywords: Folk wisdom Inheritance, Occupation, Small-scale fisheries, Agricultures, Ban Nikom Community

ความนำ

วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชนเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่ชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ Aekawit Na Talang (1997) กล่าวว่า ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความเจตนาที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบอบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น

การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมเป็นภูมิปัญญาที่อยู่คู่กับสังคมไทย มาช้านาน เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการพึ่งตนเองของ ชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชน มีการนำเอาทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่อย่าง จำกัดมาจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับคนในชุมชน ดังที่ Witoon Panyakoon (2004) กล่าวว่า ประมงพื้นบ้าน (Artisanal Fishing) เป็นวิถีชีวิตการประกอบอาชีพที่มีการ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ช้านาน เป็นการประมงเพื่อยังชีพโดยใช้เรือประมงขนาดเล็ก เช่น เรือพื้นบ้าน เครื่องมือจับปลาที่ใช้ คือ แหหรือเบ็ดง่าย ๆ ชาวประมงพื้นบ้าน เปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของการประมงในประเทศ เป็นการประมงเพื่อยังชีพ หาอาหาร สร้างรายได้และก่อให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น สำหรับด้านเกษตรกรรม ก็เช่นเดียวกันกับการประมง คือ เป็นการประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรชุมชน

การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการ สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากร ของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ คือ การพึ่งตนเองใน การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นเอง ลดรายจ่ายและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และยังส่งผล ให้เกิดการอนุรักษ์และลดการทำลายทรัพยากรของประเทศชาติให้เกิดความยั่งยืน ทำให้ ประเทศเกิดการพัฒนาระบบฐานทรัพยากรเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันสถานการณ์การทำประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรมในภาพรวมระดับประเทศกำลังลดน้อยลง เนื่องจากการพัฒนา ตามกระแสหลักที่เน้นระบบทุนมากขึ้น และการที่ลูกหลานไม่ได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าของ ภูมิปัญญาอย่างจริงจัง ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาการเข้ามาแทนที่ของ ประมงพาณิชย์ การทำลายทรัพยากรทั้งทางน้ำและทางบก การใช้สารเคมีใน การทำการเกษตร และการละทิ้งภูมิปัญญาของคนในชุมชน ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบ ในวงกว้างกับสังคม ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนอาหารที่ปลอดภัย การเสื่อมโทรมของ ทรัพยากร และการบุกรุกของนายทุนและระบบอุตสาหกรรม และมีผลกระทบต่อชุมชน เช่น ทำให้ทรัพยากรของชุมชนลดน้อยลง ชาวบ้านไม่สามารถนำทรัพยากรมาใช้ในการ ประกอบอาชีพ ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชนได้ ดังนั้น ในปัจจุบันหลายภาคส่วนได้ร่วมกันรณรงค์ให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีการสืบทอดภูมิปัญญา เหล่านี้ ด้วยการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ การอนุรักษ์ การเผยแพร่ การพัฒนา และ

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การรักษา เพื่อสืบทอดให้การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมอยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่น
สืบไป อีกทั้งเป็นการสร้างพลังให้แก่ชุมชนได้ขับเคลื่อนงานพัฒนาภายใต้วิถีชีวิตและ
ภูมิปัญญาของตนเองด้วย

การถ่ายทอดภูมิปัญญา การทำประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรมได้พัฒนา
มาตลอดเวลาโดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง การดำรงชีวิต
ประจำวันของชาวบ้าน การเรียนรู้ต่าง ๆ จากอดีตมาถึงปัจจุบัน ดังนั้นกระบวนการ
ถ่ายทอดภูมิปัญญา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่อย่างต่อเนื่อง
และยั่งยืน ที่สำคัญเป็นการนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญามาใช้เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและ
เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนได้อีกด้วย ดังที่ Kanchana Kaewthep,
(1995) กล่าวว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด
มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกิน
หมู่บ้านและผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมี
การดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย

ชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล เป็นชุมชนที่แต่เดิมมีผู้คนชาวภาคใต้อาศัยอยู่
ต่อมามีการย้ายถิ่นของผู้คนมาจากภาคกลางและภาคตะวันตก คือ จากจังหวัดนครปฐม
เพชรบูรณ์ นนทบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกาญจนบุรี เข้ามาอยู่โดยตั้งถิ่นฐานใน
หลายพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 หนึ่งในนั้นคือ ในพื้นที่บ้านนิคม
ตำบลขุนทะเล โดยมาตั้งบ้านเรือนบริเวณรอบ ๆ บึงขุนทะเล ชาวบ้านดังกล่าวประกอบ
อาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ได้นำเอาภูมิปัญญาของ
การประกอบอาชีพจากภาคกลางมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ ทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่าง
มั่นคงและขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่ชุมชน
อยู่ในกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์นั้นได้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบริบทชุมชน
อย่างไร ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรมของชุมชนอยู่
ในลักษณะใด และชุมชนมีแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน
และเกษตรกรรมของชุมชนอย่างไร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบริบท ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรม และแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรมของพื้นที่ศึกษา โดยคาดหวังว่า ผลจากการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนทั้งในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์ให้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ล่มสลาย ในการวิจัยผู้วิจัยได้นำ แนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา แนวคิดเรื่องวิถีชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มาใช้เป็นแนวทางเพื่อตอบคำถามการวิจัยดังกล่าว ขณะเดียวกันได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์ พูดคุยอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวที การสนทนากลุ่ม รวมถึงการสำรวจวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมร่วมกับคนในชุมชนอีกด้วย

บริบทชุมชนบ้านนิคม

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิต

บ้านนิคม ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เดิมชื่อว่า “บ้านน้ำซบ” ด้วยมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มใกล้บึงขนาดใหญ่ซึ่งคนในพื้นที่เรียกว่า “บึงขุนทะเล” มีน้ำท่วมตลอดทั้งปีคล้ายกับเป็นพื้นที่ซบน้ำ ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์ มีการตั้งรกรากอยู่อาศัยมานานเกือบ 100 ปี มีวิถีการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมเป็นหลัก ต่อมา พ.ศ. 2486 มีการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยของกลุ่มคนภาคกลางและภาคตะวันตก จากจังหวัดนครปฐม เพชรบูรณ์ นนทบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกาญจนบุรี ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในบริเวณริมบึงขุนทะเลด้วยเห็นว่าเป็นพื้นที่ซึ่งคล้ายคลึงกับบ้านเดิมที่อยู่อาศัยมากคือมีน้ำและดินสมบูรณ์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นพื้นที่ของทางราชการ และถูกปล่อยรกร้างเนื่องจากมีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปีไม่ได้ใช้ประโยชน์ แต่ด้วยคนส่วนใหญ่ที่ย้ายถิ่นมานั้นเป็นชาวสวนเดิมและใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะนี้มาก่อน จึงเห็นว่าเหมาะแก่การใช้ชีวิตและทำมาหากินจึงเลือกปักหลักอยู่อาศัยในบริเวณริมบึงขุนทะเล โดยเริ่มจากการทำสวนผลไม้แบบยกทรงปลูกชมพู มะพร้าว และฝรั่ง ขุดร่องสวนเพื่อทำคูระบายน้ำไม่ให้

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

น้ำท่วม และทำประมงพื้นบ้านในการดำรงชีวิต จนต่อมามีคนย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับทางราชการเห็นว่าพื้นที่นี้เป็นของหน่วยงานราชการ มีประชาชนมาใช้ประโยชน์มากขึ้น จึงได้จัดการจัดสรรที่ดินให้ครอบครัวละ 25 ไร่ มีกฎหมายรับรองอาณาเขต เมื่อปี พ.ศ. 2518 เพื่อให้ทำกินในรูปแบบนิคมสร้างตนเองและเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านนิคม” หมู่ที่ 1 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำมาสู่การย้ายถิ่นเข้ามามากขึ้นของกลุ่มคนภาคกลางและภาคตะวันตกผ่านการชักชวนของเครือญาติที่มาก่อน และในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นมาจากหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม เพชรบูรณ์ นนทบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกาญจนบุรี เป็นต้น

ปัจจุบันชุมชนบ้านนิคมเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีการเข้ามาอยู่อาศัยของคนกลุ่มใหม่จำนวนมากเนื่องจากมีมหาวิทยาลัย หน่วยงานราชการ และโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนพื้นที่เป็นบ้านจัดสรร หอพัก จำนวนไม่น้อย ขณะที่ชาวบ้านดั้งเดิมนั้นยังมีวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันไป โดยมีอาชีพหลัก 5 อาชีพ คือ ประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรม ข้าราชการ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป โดยในส่วนของประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย ช่วงเช้าจะประกอบอาชีพเกษตรตามรูปแบบของแต่ละครอบครัวชัดเจนคือ การหาปลา การเข้าสวนเช่น สวนผัก จำพวกถั่วฝักยาว ผักบุ้ง ฟริก แตงกวา และสวนผลไม้ เช่น สวนส้ม สวนฝรั่ง สวนชมพู สวนกระเทียม และสวนมะพร้าว เพื่อการยังชีพและสร้างรายได้ตามกำลัง ส่วนช่วงเย็นจะนั่งหน้าบ้านเป็นครอบครัวพูดคุยกัน บนวินิเศรษธุรกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติที่สัมพันธ์กับบึงขุนทะเล

“คนดั้งเดิมที่นี่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ ตื่นนอนตั้งแต่เช้าเพื่อเข้าสวน กลับมาบ้านก็จะเป็นตอนเย็น หากครอบครัวใดมีสวนอยู่ใกล้บ้านก็กลับมารับประทานอาหารเที่ยงที่บ้านและกลับไปทำงานต่อ ส่วนครอบครัวใดที่มีสวนไกลบ้านก็ต้องนำอาหารไปรับประทานในสวน เย็น ๆ ก็นั่งล้อมวง จับกลุ่มกัน”

(Kesini Ruabkuab, Interview: on 13th September 2016)

บึงขุนทะเล

บึงขุนทะเลเป็นแหล่งน้ำจืดคล้ายทะเลสาบขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่ประมาณ 1,270 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี คือ ตำบลมะขามเตี้ย ตำบลขุนทะเล และตำบลวัดประดู่ อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร พื้นที่โดยรอบของบึงขุนทะเลเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำรับน้ำจากคลองสาขาที่อยู่ทางด้านทิศใต้ ได้แก่ คลองชะไก่ คลองท่าแร่ คลองท่ากรวดและคลองบ้านใหม่ ส่วนทางระบายน้ำออกจากบึงมีคลอง 2 คลอง คือคลองมะขามเตี้ยและคลองท่ากูปไหลลงสู่มแม่น้ำตาปีทางด้านทิศเหนือของบึง ระบบน้ำบึงขุนทะเลได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลที่ขึ้นลง สภาพทั่วไปของบึงขุนทะเลคล้ายแอ่งกระทะ บึงขุนทะเลจัดเป็นระบบนิเวศแบบระบบเปิดที่มีความสำคัญทั้งในเชิงนิเวศวิทยาและสถานะเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนบ้านนิคมมีพื้นที่ส่วนหนึ่งติดกับบึงขุนทะเลซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ปรากฏพืชและสัตว์หลากหลายชนิดมีพันธุ์พืชที่เป็นอาหารให้กับคนในชุมชน เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด ผักหนาม ผักกูด เป็นต้น มีพันธุ์ไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้เช่น โกงกาง สาคุ เป็นต้น มีสัตว์หลายชนิด เช่น สัตว์น้ำจำพวกปลาชนิดต่างๆ ปลานิล ปลาช่อน ปลาหมอ ปลาขี้มด ปลาชะโด ปลากด เป็นต้น รวมถึงกุ้งแม่น้ำ กุ้งฝอย สัตว์บก อาทิ ลิงแสม นกอพยพชนิดต่าง ๆ เช่น นกเป็ดน้ำ นกขัน นกกระยาง นกอีโก้ง และนกปากห่าง เป็นต้น ในปัจจุบันทั้งพืชและสัตว์เหล่านี้ยังคงมีอยู่เพียงแต่ลดปริมาณลงบ้างเนื่องจากปัญหาการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผิดกฎหมายและปัญหาน้ำเสียที่ส่งผลต่อสัตว์และพืชในบึงขุนทะเล แต่อย่างไรก็ตามบึงขุนทะเลก็ยังเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมเรื่อยมา ทั้งการเป็นแหล่งอาหาร การเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก อุปโภค และเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนประกอบอาชีพด้วยการจับหาสัตว์น้ำเป็นรายได้ บึงขุนทะเลจึงเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญต่อชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ทำการเกษตรและประมงพื้นบ้าน อีกทั้งยังมีวิวทิวทัศน์ มีบรรยากาศที่ดี เป็นสถานที่พักผ่อนของชาวบ้านในชุมชน และบุคคลภายนอกได้

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“ในอดีตคนในชุมชนและคนที่อยู่รอบ ๆ บึงขุนทะเล จะเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่แห่งนี้ มีการใช้น้ำเพื่อกินและทำสวน เพราะก่อนหน้านี้บึงขุนทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มาก ถ้าจะจับปลาก็ไม่ต้องออกไปไกล แค่จับบริเวณริมตลิ่งก็ได้ปลาได้กุ้งมาทำอาหาร บางคนก็หาปลาเพื่อเอาไปขายในตลาด ความอุดมสมบูรณ์ของบึงขุนทะเลเปรียบเสมือนแหล่งทำมาหากินของชาวบ้านและคนที่มาจากที่อื่น แต่ทุกวันนี้มันเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะบึงขุนทะเลถูกทำลายด้วยการทำให้น้ำเสียจากคน”

(Samreng Toonyodphan, Interview: 18th September 2016)

ตั้งแต่ช่วงประมาณ พ.ศ. 2521 ด้วยพื้นที่บริเวณบึงขุนทะเลมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการขยายตัวของเขตเมือง และการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง มีผลให้ในปัจจุบันที่สภาพของบึงขุนทะเลเปลี่ยนแปลงไปและมีผลต่อความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มี ชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมจึงมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2528 เพื่อขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณบึงขุนทะเล โดยให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความรู้สึกลงหนักเกิดจิตสำนึกเข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลบึงขุนทะเล อาทิ การรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน การปลูกต้นไม้และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในบึงขุนทะเล เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการดูแลพื้นที่บึงขุนทะเลมาจนปัจจุบัน

เศรษฐกิจของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านนิคมประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรมที่สัมพันธ์กับบึงขุนทะเลเป็นหลัก เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ และอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นหลัก จนกระทั่งในปัจจุบันเป็นลักษณะของการประกอบอาชีพที่หลากหลายได้แก่ ประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรม รับราชการ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ฯลฯ เป็นผลให้สภาพเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางมีรายได้ที่ได้เป็นรายวันมากกว่าเป็นรายเดือน ส่วนใหญ่ยังเป็นอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำสวนผลไม้และสวนผัก ซึ่งรายได้ไม่ค่อยแน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและกลไกตลาด ถ้าเป็นช่วงผลผลิตดี ราคาดี ก็จะมีรายได้สูง อาชีพที่รองลงมาคือ

อาชีพรับจ้าง พบว่าส่วนน้อยบางครอบครัวรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายจึงมีหน่วยงานทางราชการให้ความช่วยเหลือ คือ กองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้กับชาวบ้านและยังมีชมรมแม่บ้านเพื่อส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำสวน เช่น สวนผัก จำพวกถั่วฝักยาว ฝักบัว พริก แตงกวา และสวนผลไม้ เช่น สวนส้ม สวนฝรั่ง สวนชมพู สวนกระท้อน และสวนมะพร้าว ครอบครัวจำนวนหนึ่งมีเงินเก็บฝากธนาคาร ด้านอาชีพรับราชการ พบว่าหากครอบครัวไหนมีสมาชิกภายในครอบครัวเป็นข้าราชการจะมีฐานะดี เพราะมีรายได้แน่นอนรวมทั้งยังมีสวัสดิการหลายด้านที่รองรับและให้ความช่วยเหลืออาชีพรับจ้างทั่วไปส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานในโรงงาน ซึ่งโรงงานที่พบในชุมชน จะเป็นโรงงานทำยางพารา รายได้ที่ได้ก็จะเป็นรายวัน เริ่มทำงานตั้งแต่ 8 โมงเช้า ถึง 6 โมงเย็น จากที่ได้พูดคุยกับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนี้ พบว่าส่วนหนึ่งค่อนข้างมีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัว เพราะรายได้ที่ได้น้อยไม่แน่นอนและรายจ่ายที่มีหลายด้าน อาทิ ค่าอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของลูกหลาน เป็นต้น ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปค่อนข้างลำบาก เพราะต้องหาเช่ากินค่า ส่งผลต่อสภาพจิตใจที่มีความเครียดและวิตกกังวลไปด้วย ส่วนการทำประมงพื้นบ้านนั้นอยู่ในกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณริมบึงขุนทะเลและยังคงเป็นลักษณะแบบยังชีพบนฐานของการพึ่งตนเอง

สภาพสังคมของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านบ้านนิคม ใช้ชีวิตบนฐานความเป็นเครือญาติมีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการช่วยครอบครัวในการทำสวน มีระบบเครือญาติเป็นฐานในการดำรงชีวิตที่ช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนปัจจุบันวิถีนี้ยังคงอยู่ อีกทั้งยังมีความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี เช่น กีฬาตำบลขุนทะเล กิจกรรมลอยกระทง และเทศกาลสงกรานต์ ยามว่างชาวบ้านจะมีการไปมาหาสู่กัน ซึ่งจะเป็นเครือญาติกันส่วนใหญ่ ปัจจุบันในเรื่องการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดในในระดับชั้นประถมศึกษา ชุมชนบ้านนิคมมีสถานศึกษาในชุมชน 1 แห่ง คือ โรงเรียนนิคมสร้างตนเองขุนทะเล ซึ่งเปิดทำการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มักจะศึกษาที่โรงเรียนนิคมสร้างตนเองขุนทะเล เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านและสะดวกสำหรับการเดินทาง ส่วนการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาส่วนมากจะเข้าเรียนในตัวอำเภอ ประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมการศึกษาแก่บุตรหลาน

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วัฒนธรรมของชุมชน

ชาวบ้านบ้านนิคมส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ชาวบ้านที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลางส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีของชุมชน เช่น การเข้าวัดทำบุญในงานพิธีสำคัญ ๆ ทางศาสนา ณ วัดนิคมธรรมาราม มีการประกอบพิธีกรรมในงานวันสำคัญ ๆ ของชุมชนและของชาติ แต่ก็ยังคงความเชื่อในเรื่องอื่น ๆ ไว้ เช่น เรื่องผีสิง เทวดา ไสยศาสตร์ โชคลาง และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของ มีศาลเจ้าพ่อตาขุนทะเลเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่ชุมชนที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อว่าปกป้องรักษาคนในชุมชน ปัจจุบันมีการรับเอาวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาจากภายนอก โดยเฉพาะระบบความคิดแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งมีผลทำให้ความเชื่อดังกล่าวที่เป็นแบบดั้งเดิมลดน้อยลงในบางกลุ่มคน ภูมิปัญญาที่โดดเด่นของชุมชนคือการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมซึ่งมีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ภูมิปัญญาในการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการหาสัตว์น้ำ ภูมิปัญญาในเรื่องการทำสวนแบบยกร่อง ภูมิปัญญาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการดำรงชีวิตที่สำคัญของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน ในอดีตชุมชนบ้านนิคมมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรในบึงขุนทะเลที่มีทั้งสัตว์บกสัตว์น้ำ พันธุ์ไม้น้ำ ๆ ชนิด พืชผักต่าง ๆ ดินที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คนในชุมชนนำมาเป็นอาหารและใช้ในการประกอบอาชีพ ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนก็ยังคงพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณบึงขุนทะเลและเป็นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพ เนื่องจากทรัพยากรดังกล่าวเป็นทรัพยากรหลักที่คนในชุมชนบ้านนิคมให้ความสำคัญและเป็นฐานในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรที่เป็นพันธุ์พืช และทรัพยากรที่เป็นสัตว์ ในด้านพันธุ์พืชจากการสำรวจสามารถที่จะพบเห็นพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในบึงขุนทะเล โดยเป็น 4 ชนิด ดังนี้ 1) พืชประเภทจมน้ำที่พบและขึ้นอยู่หนาแน่น ได้แก่ สาหร่ายหางกระรอก 2) พืชประเภทลอยน้ำ ได้แก่ ผักตบชวา 3) พืชประเภทไหล่ต้นน้ำ ได้แก่ อ้อและบัวแดง และ 4) พืชประเภทที่ขึ้นอยู่ชายน้ำ

ได้แก่ ลำพู จาก จิกน้ำ ส่วนด้านสัตว์ มี 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ เช่น ปลาน้ำจืด กุ้งก้ามกาม กุ้งฝอย หอย 2) สัตว์ปีก ได้แก่ นกชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะนกน้ำที่อพยพมาจากแหล่งอื่น ได้แก่ เป็ดน้ำ นกกระยาง นกอีโก้ และนกปากห่าง เป็นต้น 3) สัตว์บก ซึ่งมีฝูงลิงหางยาว และ 4) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น ตัวเงินตัวทอง ตะกวด เป็นต้นซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก

การพึ่งพิงทรัพยากรบึงขุนทะเลของชุมชน

การพึ่งพิงทรัพยากรบึงขุนทะเลของชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมจากอดีตถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรในบริเวณบึงขุนทะเล เพราะบึงขุนทะเลเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์บก สัตว์ปีก และสัตว์น้ำนานาชนิด ชาวบ้านที่อยู่อาศัยอยู่โดยรอบ ๆ บึงขุนทะเลใช้น้ำในการเพาะปลูก ปลูก และเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนการจับหาสัตว์น้ำเป็นรายได้โดยพบว่าชุมชนบ้านนิคมมีการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรบึงขุนทะเลด้านต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรกด้านแหล่งอาหาร บึงขุนทะเลเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของทั้งชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมและชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากบริเวณบึงขุนทะเลเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่ประกอบไปด้วยพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด ที่ชาวบ้านในชุมชนสามารถนำไปประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงชีพ อาทิ ปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ ผักบุ้ง ผักกระเฉด ต้นสาคร และพืชสมุนไพรต่าง ๆ ส่งผลให้บึงขุนทะเลเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนได้ ประการที่สองด้านการประกอบอาชีพ ชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม โดยได้พึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่อาศัยอยู่ในบึงขุนทะเล เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และที่สำคัญในฐานะที่บึงขุนทะเลเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านให้ความสำคัญในการปกป้องรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรในบึงขุนทะเลอีกด้วย ประการที่สามด้านเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์และพืชบึงขุนทะเลมีความสำคัญในเชิงนิเวศวิทยาโดยเฉพาะเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากสภาพดินเลนจากตะกอนดินที่น้ำพัดพาเข้ามาสู่บึง การตายทับถมของพืชสัตว์ในบึง ทำให้บึงขุนทะเลเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์และพืชได้เป็นอย่างดี ประการที่สี่ด้านการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บึงขุนทะเลเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม ประกอบกับมีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นในหมู่บ้าน คือ การจัดประเพณีลอยกระทง การแข่งเรือสองตอนหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "เรือพิธี" และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือคือ

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พ่อตาขุนทะเลซึ่งสามารถจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจให้กับชาวบ้านในชุมชน บึงขุนทะเลเปรียบเสมือนปอดสำหรับหายใจเอาอากาศที่บริสุทธิ์ของคนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และประการสุดท้ายด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ บึงขุนทะเลเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชนและคนจากภายนอกชุมชน โดยใช้พื้นที่บึงขุนทะเลเป็นสถานที่ในการศึกษาเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตวัฒนธรรมในปัจจุบันสถาบันการศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้ อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน อาทิ กรมประมง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้ร่วมกันสร้างพื้นที่บึงขุนทะเลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในเรื่องการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และการทำเกษตรกรรม และการพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชน

ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของชุมชนบ้านนิคม

อาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพของชาวบ้านส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ บึงขุนทะเลที่มีมาแต่อดีตและสืบทอดเรื่อยมาจนปัจจุบันสั่งสมเป็นภูมิปัญญาที่ใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภูมิปัญญาด้านการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน

ในอดีตชาวบ้านบ้านนิคมที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการทำเครื่องมือประมงแบบพึ่งตนเอง โดยมีการทำเครื่องมือประมงเองจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน เห็นได้ว่าเครื่องมือประมงพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาหลักของชุมชนบ้านนิคม โดยชาวบ้านอาศัยความรู้ และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การม้วนหรั่ย การใช้วนยก และการใช้กระซอน ในการจับสัตว์น้ำแบบง่าย ๆ ในบึงขุนทะเล ต่อมาในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมและวิถีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้ภูมิปัญญาทำเครื่องมือประมงขึ้นมาใหม่ โดยบางชนิดเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม และบางชนิดอาจจะคงสภาพเดิมเอาไว้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุบางชนิด เช่น จากที่ใช้วนยกก็เปลี่ยนมาเป็นตาข่ายแทน ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านบ้านนิคมที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้นำภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ในการทำประมงโดยภูมิปัญญาเรื่องเครื่องมือประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคม มี 2 กลุ่ม คือ เครื่องมือที่ใช้ทำประมงน้ำลึก จำพวก แห

อวน อวนยก และเครื่องมือประมงที่ใช้ทำประมงน้ำตื้น เช่น เบ็ด โพงพาง โดยพบว่าในอดีตเครื่องมือเหล่านี้ เป็นเครื่องมือหลัก ๆ ที่ชาวบ้านใช้ทำประมงพื้นบ้าน และยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ยังมีการใช้เครื่องมือจำพวกนี้ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่เช่นเดิม

1) เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ใช้ทำประมงน้ำตื้น เป็นเครื่องมือที่ชาวบ้านสามารถนำไปจับสัตว์น้ำในพื้นที่ที่มีระดับน้ำตื้นในบริเวณกลางบึงหรือบริเวณคลองสาขาที่มีระดับน้ำตื้น มี 3 ชนิด คือ อวนยก (ภาคกลาง เรียกว่า ยอยก) เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ มีลักษณะเป็นอวนหรือแหผืนสี่เหลี่ยมจัตุรัส แผลออกแต่ละมุมผูกติดกับปลายคันไม้ไผ่ที่เหลาเป็นก้านเล็ก ๆ วางไขว้กันเป็นกากบาท ตรงกลางกากบาทผูกติดกับคานยอซึ่งเป็นไม้ไผ่ขนาดเท่าแขน สำหรับเป็นคานยกขึ้นลงอวนยกขนาดเล็กสามารถพับเก็บและแบกไปใช้ในที่ต่าง ๆ ที่มีลักษณะน้ำนิ่งหรือน้ำไหล ชาวบ้านบ้านนิคมมักใช้อยจับปลาในบริเวณรอบ ๆ บึงขุนทะเลในช่วงเวลาน้ำลง ซึ่งสามารถจับได้ตลอดทั้งปี ซึ่งสัตว์น้ำที่จับได้จำพวกปลาชนิดต่าง ๆ เช่น ปลานิล ปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลาแก้มช้ำ และปลาสวาย และในช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคม ชาวบ้านใช้อวนยกในการจับกุ้งฝอยและกุ้งแม่น้ำบริเวณรอบ ๆ ริมตลิ่งในบึงขุนทะเลปัจจุบันชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้จากการที่ชาวบ้านได้ทำการประดิษฐ์อวนยกขึ้นมาใช้เอง โดยจะเริ่มถักทอเนื้ออวนไว้ก่อนที่จะนำมาใช้งานเป็นการพึ่งตนเองจากการลดรายจ่ายของชุมชนในการผลิตเครื่องมือประมงชนิดนี้ ต่อมาคือ แห เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำมีลักษณะเป็นตาข่ายเมื่อแผ่ออกจะเป็นรูปวงกลมขอบแหหรือขอบตีนแหจะมีโซ่ที่ทำด้วยเหล็กเพื่อใช้ถ่วงน้ำหนักให้จมตัวได้เร็วขนาดของแหประมาณ 10 ถึง 28 เมตรขนาดตาอวนมีขนาดตั้งแต่ 1 - 3 เซนติเมตร ชาวบ้านนิยมใช้แหจับสัตว์น้ำบริเวณรอบ ๆ บึงขุนทะเล บางรายก็จะจับบริเวณคลองสาขาที่เชื่อมต่อกับบึงขุนทะเล ซึ่งสามารถใช้จับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี ในอดีตชาวบ้านใช้แหในการจับสัตว์น้ำจำพวก ปลาตุ๊กปลาช่อนปลาตะเพียนปลากดกุ้งแม่น้ำโดยชาวบ้านส่วนใหญ่มีการถักอวนขึ้นมาเองเพื่อประกอบเป็นแหใช้ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในการพึ่งตนเองของคนในชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในการถักอวน เพื่อประกอบกันเป็นแห แต่ก็ยังมีบางรายที่ซื้อแหสำเร็จรูปมาจากร้านค้าที่ขายจากภายนอกชุมชนในพื้นที่บ้านนิคม ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ยังคงใช้แห

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในการประกอบอาชีพมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอวนล้อม เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ มีลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ มีความยาวและลึกประมาณ 5 - 10 เมตร ชาวบ้านนิยมใช้อวนล้อมจับสัตว์น้ำในบริเวณที่มีระดับน้ำลึก และบริเวณคลองสาขาต่าง ๆ ที่มีระดับน้ำลึกพอสมควรอวนล้อมใช้จับสัตว์น้ำจำพวกปลากระพงขาว ปลาช่อน ปลากด ฯลฯ ในอดีตชาวบ้านไม่ได้ใช้เครื่องมือชนิดนี้ในการจับสัตว์น้ำ เนื่องจากชาวบ้านยังใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการม้วนหว่าน และเครื่องมือชนิดนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ปัจจุบันอวนล้อมเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ชาวบ้านนำมาใช้ในการทำประมง เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สามารถจับปลาขนาดใหญ่ได้ และมีความคงทนสามารถเก็บไว้ใช้ได้ในระยะยาว ชาวบ้านบางรายจะทำอวนล้อมขึ้นมาเอง โดยการไปซื้อเนื้ออวนมาจากที่อื่นแล้วนำมาถักให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ เป็นการพึ่งตนเองของชาวบ้านในชุมชนในการประดิษฐ์เครื่องมือมาใช้ และยังเป็นการลดรายจ่ายในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

2) เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ใช้ทำประมงน้ำตื้น เป็นเครื่องมือที่ชาวบ้านใช้ในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่ที่มีระดับน้ำที่ตื้น หรือมีลักษณะพื้นที่เป็นคลองสาขาหรือทางไหลของน้ำ มี 2 ชนิด คือ เบ็ดตรง เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำมีลักษณะประกอบด้วยคันเบ็ดที่ทำจากไม้ไผ่ขนาดความยาวประมาณ 1 เมตร โดยเหลาส่วนปลายให้เล็กเพื่อให้สามารถยึดหุ่ยนและบิดตัวได้โดยไม่หักเมื่อปลาติดเบ็ด ปลายคันเบ็ดผูกเชือกไนลอนที่ผูกติดกับตาเบ็ดส่วนโคนคันเบ็ดปักใช้ไปได้ดิน ในอดีตเบ็ดตรงเป็นเครื่องมือหาปลาที่ทุกบ้านต้องมี เพราะเป็นภูมิปัญญาที่ทำได้ง่าย และมีค่าใช้จ่ายน้อย ชาวบ้านนิยมใช้เบ็ดตรงจับสัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่ริมบึงขุนทะเล และในพื้นที่ริมคลองสาขาที่เชื่อมกับบึงขุนทะเล สามารถใช้จับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปีโดยสัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับได้จำพวกปลาช่อน ปลากด ปลาตุ๊ก ฯลฯ ปัจจุบันชาวบ้านยังนำภูมิปัญญาการทำเบ็ดตรงมาใช้ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยนำมาใช้หาปลาในบริเวณบึงขุนทะเล เป็นความสามารถในการพึ่งตนเองได้จากการทำเบ็ดตรงขึ้นมาใช้เอง เป็นการประหยัดต้นทุนในการประกอบอาชีพ และยังเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกชนิด คือ โพงพาง เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ มีลักษณะเป็นอวนคล้ายถุงยาวออกไปประมาณ 3 - 5 เมตรปากอวนกางยึดติดกับไม้เสาที่ปักไว้ในน้ำปลายถุงอวนนิยมใช้อวนตาถี่สำหรับดักจับปลาและกุ้งตัวเล็ก ๆ ชาวบ้าน

ใช้โพงพางโดยให้กระแสน้ำพัดพาสัตว์น้ำเข้าไปในถุ้งใช้ดักสัตว์น้ำในที่ ๆ มีน้ำไหลเชี่ยว เช่น ทางระบายน้ำจากบึงขุนทะเล คลองสาขาเล็ก ๆ ซึ่งสามารถใช้จับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี ในอดีตชาวบ้านจะทำโพงพางขึ้นมาเอง โดยใช้ภูมิปัญญาการถักอวน บางรายก็จะใช้อวนสำเร็จรูปในการทำ ชาวบ้านใช้โพงพางในการจับสัตว์น้ำจำพวก ปลาชนิดต่าง ๆ ทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก กุ้งฝอย กุ้งแม่น้ำ ปัจจุบันโพงพางได้ถูกยกเลิกใช้ไปแล้ว เนื่องจากผิดกฎหมายเพราะการใช้โพงพางดักจับสัตว์น้ำจะติดสัตว์น้ำตัวเล็กขึ้นทั้งหมด ทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์คนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ใช้อุปกรณ์ชนิดนี้เพราะเป็นการทำลายพื้นที่หากินของตนเอง จากการที่ชาวบ้านได้ยกเลิกการใช้โพงพาง ทำให้เกิดการอนุรักษ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก สร้างความยั่งยืนในเรื่องการจัดการทรัพยากรของชุมชนได้อีกด้วย

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อของการทำประมงพื้นบ้าน

ชาวบ้านบ้านนิคมที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีความเชื่อหลัก ๆ ที่มีมาตั้งแต่อดีต คือ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพ่อตาขุนทะเล โดยชาวบ้านได้เล่าขานกันว่าในอดีตเคยมีชาวประมงเห็นจระเข้ขนาดใหญ่มาก ๆ ในบึงขุนทะเลที่เชื่อกันว่าเป็นพ่อตาขุนทะเล ในปัจจุบันชาวบ้านมีการตั้งศาลพ่อตาขุนทะเลขึ้นบริเวณบึงขุนทะเลในพื้นที่ของบ้านนิคม โดยสร้างเป็นรูปจระเข้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพกราบไหว้ขอพรกันอย่างต่อเนื่องโดยชาวบ้านให้การนับถือและกราบไหว้ก่อนที่จะออกไปทำประมง โดยเชื่อว่าพ่อตาขุนทะเลจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถหาสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก ในปัจจุบันชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อและความศรัทธาเกี่ยวกับพ่อตาขุนทะเล โดยจะนำของไปเช่นไหว้ก่อนจะออกไปจับสัตว์น้ำ โดยการนำน้ำแดง หมากพลู และเหล้าขาว ไปถวายที่ศาลพ่อตาบึงขุนทะเล เพื่อเอาฤกษ์เอาชัยก่อนจะออกเรือไปทำประมง ในส่วนของชาวบ้านที่ทำประมงน้ำตื้นใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำแบบง่าย ก็จะมีการเช่นไหว้เดือนละครึ่ง โดยรวมแล้วชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านยังมีภูมิปัญญาความเชื่อในพ่อตาขุนทะเลว่าจะส่งผลต่อการทำมาหากินในการจับสัตว์น้ำบริเวณบึงขุนทะเลอีกส่วนหนึ่งคือ ความเชื่อเกี่ยวกับแม่ย่านาง ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ที่ใช้เรือเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องแม่ย่านาง ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และในปัจจุบันก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ชาวบ้านยังยึดมั่นเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องดังกล่าวอย่างเหนียวแน่น ว่าแม่ย่านางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ประจำเรือ ต้องให้ความเคารพนับถือและบูชาแม่ย่านางเป็นประจำทุกปี โดยปฏิบัติตามความเชื่อที่จะทำให้แม่ย่านางพอใจได้แก่ ไม่ทะเลาะกันขณะอยู่ในเรือ ไม่ทำเรือสกปรก ไม่เหยียบโขนเรือไม่นำผู้หญิงมารวมเพศในเรือ ฯลฯ

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำในการทำประมงพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเรื่องน้ำในการทำประมงพื้นบ้านของชาวบ้านบ้านนิคม มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยในอดีตชาวบ้านจะออกหาปลาจะต้องดูน้ำเป็นหลัก เช่น การดูน้ำขึ้นน้ำลงนิยมจับปลาด้วยการม้วนหรัยเวลาน้ำลงเต็มที่ เพราะจะทำให้ง่ายต่อการม้วนหรัยและการจับปลาที่มีขนาดใหญ่ การดูกระแสของน้ำ ถ้ากระแสที่เชี่ยวกราด จะส่งผลให้ปลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตอนล่างของบึงขุนทะเลอพยพขึ้นมาบริเวณบึงขุนทะเลเป็นจำนวนมาก และภูมิปัญญาการจับปลาในน้ำที่ขุ่น ชาวบ้านเล่าว่าถ้าน้ำในบึงขุนทะเลมีความขุ่นในช่วงฤดูฝนช่วงเดือน สิงหาคม - มกราคม ชาวบ้านสามารถหาสัตว์น้ำได้ในปริมาณที่มาก เพราะการที่น้ำขุ่นชาวบ้านเล่าว่าเหมือนปลาได้น้ำใหม่ ปลา ก็จะขึ้นมาเล่นน้ำ ทำให้ชาวบ้านสามารถหาปลาได้ในปริมาณที่มากขึ้น ปัจจุบันความเชื่อเรื่องน้ำดังเช่นอดีตของชาวบ้านยังคงมีการสืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ยังมีการนำภูมิปัญญาเรื่องน้ำมาใช้ในการหาปลา เช่น น้ำขึ้นน้ำลง กระแสน้ำ และน้ำขุ่น ภูมิปัญญาเหล่านี้นับเป็นภูมิปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคม ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสัตว์ในการทำประมงพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาด้านนี้ยังคงสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาที่ชาวบ้านใช้เพื่อสำรวจและสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ เช่น ภูมิปัญญาการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ ภูมิปัญญาการดูลักษณะของสัตว์ และภูมิปัญญาการอยู่ร่วมกันของสัตว์บางชนิด เช่น ในอดีตชาวบ้านสามารถใช้ภูมิปัญญาในการฟังเสียงปลา ถ้าเป็นปลากดจะมีเสียงร้อง “อืด ๆ” ถ้าเป็นปลาชะโดจะมีเสียงร้อง “วู ๆ” ถ้าเป็นปลาช่อนจะมีเสียงร้อง “ซู ๆ” เสียงร้องของปลาแต่ละชนิดจะต่างกัน เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงร้องของปลาก็จะทำให้สามารถใช้เครื่องมือจับปลาได้ถูกชนิด ภูมิปัญญาการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ เช่น การสังเกตพฤติกรรมของลิงแสม หากลิงแสมลงมานั่งเฝ้าริมน้ำเป็นจำนวนมาก แสดงว่าบริเวณนั้นจะมีปลาตัวเล็ก ๆ อยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน การสังเกตพฤติกรรมของปลากด ถ้าปลากดมีการอพยพว่ายน้ำขึ้นไประดับบนเป็นจำนวนมากแสดงว่า ช่วงนี้เป็นช่วงปลาวางไข่ ชาวบ้านก็จะไม่จับปลาในช่วงนี้เช่นกัน และภูมิปัญญาการอยู่ร่วมกันของสัตว์บางชนิด

เช่น บริเวณใดที่มีปลาตัวเล็กๆอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก แสดงว่าบริเวณนั้นจะมีปลาช่อนและปลาชะโดอาศัยอยู่เช่นกัน เพราะปลาจำพวกนี้มักจะล่าปลาตัวเล็ก ๆ เป็นอาหาร ปัจจุบันภูมิปัญญาเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่ชาวบ้านได้รับสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านที่ทำประมงพื้นบ้านมานาน มักจะใช้ภูมิปัญญาเหล่านี้ในการหาปลาและจับสัตว์น้ำ เพราะเป็นภูมิปัญญาที่สามารถทำให้การหาปลาของชาวบ้านเป็นไปได้ง่ายและได้ปลาจำนวนมากอีกด้วย

ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชุมชนบ้านนิคม

ด้วยสภาพพื้นที่ของบ้านนิคมที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำบึงขุนทะเล ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลงที่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ตลอดทั้งปี และมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรและชุมชนบ้านนิคมยึดอาชีพนี้เป็นหลักเรื่อยมาจนปัจจุบัน ปรากฏภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรที่สำคัญ 4 ลักษณะ ได้แก่

ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบหลากหลาย (หมุนเวียน)

ชุมชนบ้านนิคมมีการปลูกพืชแบบหลากหลายหรือเรียกว่าการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นภูมิปัญญาการทำเกษตรกรรมที่ปลูกพืชหลายชนิดในบริเวณเดียวกันตามช่วงฤดูกาล ได้แก่ ถั่วฝักยาว แตงกวา พริกชี้ฟ้า ถั่วพู ข้าวโพด ฯลฯ เพื่อให้ได้ประโยชน์หลายอย่าง ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ ในอดีตชาวบ้านบ้านนิคมได้ใช้เพื่อการลดต้นทุนในการใช้ปุ๋ย เช่น ภูมิปัญญาการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อเลี่ยงการสะสมของตัวโรค หรือ ศัตรูพืช ที่มักจะเกิดขึ้นถ้าปลูกพืชชนิดเดียวต่อเนื่องกัน ภูมิปัญญาการปลูกพืชหมุนเวียนที่ทำกันมามักทำเพื่อช่วยสร้างแหล่งอาหารในดิน โดยการใส่ปุ๋ยพืชสดพร้อมกับการปลูกธัญพืชและพืชชนิดอื่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบของระบบการปลูกพืชหลากหลายชนิด ที่ตรงกันข้ามกับระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว นอกจากนั้นการปลูกพืชหมุนเวียนก็ยังเพื่อเป็นการปรับปรุงโครงสร้างของดินและ ความสมบูรณ์ของดินโดยการสลับเปลี่ยนระหว่างการปลูกพืชรากลึกกับพืชรากตื้น เช่น การปลูกถั่วฝักยาว สลับกับ การปลูกพริกชี้ฟ้า หรือ ข้าวโพด ในปัจจุบัน ชาวบ้านก็ยังคงใช้ภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบหลากหลายอยู่ทั่วไปในชุมชน เนื่องจากการพึ่งตนเอง การรักษาดูแลระบบนิเวศน์และการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง และยังคงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชน

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบยกร่อง

ชาวบ้านบ้านนิคม ได้สืบทอดภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบยกร่อง โดยได้แนวคิดของเกษตรกรในพื้นที่ภาคกลาง โดยชาวบ้านมีการขุดคันดินล้อมรอบแปลงเกษตรเป็นภูมิปัญญาเพื่อป้องกันน้ำท่วมในแต่ละปี และการขุดแนวร่องเพิ่มขึ้นในแปลงเกษตรของตนเอง เป็นภูมิปัญญาเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำและเป็นแหล่งน้ำให้แก่พืชที่ปลูกในสวนรวมถึงการเพิ่มความสะดวกในการให้น้ำแก่พืชที่ง่ายขึ้น เช่น ภูมิปัญญาการยกร่องเพื่อป้องกันน้ำท่วม และกักเก็บน้ำไว้ใช้สำหรับให้พืช โดยความสูงของคันดินรอบแปลงจะสูงมากกว่าระดับที่น้ำท่วมสูงสุดและชาวบ้านจะนิยมปลูกพืชแบบยกร่อง ได้แก่ ไม้ผล และพืชผักชนิดต่าง ๆ ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบยกร่อง ในพื้นที่บ้านนิคม จะนิยมปลูกพืชแบบยกร่อง คือ การยกร่องแปลงแตกต่างจากแปลงสำหรับปลูกผัก โดยจะมีลักษณะแปลงไม่โค้งนูน มีการทำคันกันน้ำเตี้ยบริเวณรอบแปลงเพื่อช่วยกักเก็บน้ำไว้บนแปลงหรืออาจไม่ทำคันกันก็ได้ สำหรับความลึกจะประมาณ 0.7 - 1 เมตร ความกว้างของแปลง 3 - 6 เมตร ขึ้นกับชนิดของไม้ที่ปลูกเพื่อเป็นพื้นที่ในการเจริญเติบโต แม้กึ่งก้านสาขาของต้นไม้การทำเกษตรแบบยกร่อง ส่วนใหญ่จะใช้กับการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวจำพวก มะพร้าว ชมพู่ทับทิมจันทร์ และฝรั่ง โดยมีการสืบทอดมาจนถึงในปัจจุบัน ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และผลผลิตของชุมชนเป็นที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกด้วย โดยชาวบ้านมีภูมิปัญญาในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดังนี้

การปลูกฝรั่ง ภูมิปัญญาการปลูกฝรั่งของชุมชนบ้านนิคม มีหลักการแบบวิถีของคนที่นี่ คือต้องดูแลให้ฝรั่งมีต้นสมบูรณ์ตลอดทั้งปี โดยหลังจากโน้มกิ่งแล้วจะใส่ปุ๋ยชีวภาพ หลังจากนั้นอีก 15 วัน ใส่ ปุ๋ยอีกรอบ เมื่อผลโตขนาดเท่าผลส้มจะเปลี่ยนมาใส่ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่มีธาตุอาหารแคลเซียม แมกนีเซียมเป็นส่วนประกอบซึ่งจะทำให้ฝรั่งผิวสวย ฝรั่งผิวออกขาว ไม่เขียวและรสชาติหวาน กรอบ เนื้อฟู ทางใบพบน้ำส้มคว้นไม้ อย่างต่อเนื่องทุก 7 - 10 วัน เพื่อช่วยในด้านการเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ของต้นและยังช่วยป้องกันแมลงได้ด้วย

การปลูกมะพร้าว ภูมิปัญญาการปลูกมะพร้าวของชาวบ้านบ้านนิคมเริ่มจากการขุดหลุมปลูกกว้างยาวและลึก ด้านละ 50 - 75 เซนติเมตร นำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือใบไม้แห้งผูกดินบนที่ตากแห้งใส่คลุกเคล้าให้เข้ากัน ใส่รองก้นหลุมปลูกให้เต็มหลุม

วางต้นให้เสมอกับปากหลุมปลูก ปักไม้หลักผูกยึดกับต้นพันธุ์ไม่ให้มันล้ม เกลี่ยดินกลบ โดยลึงจะปลูกให้ระยะระหว่างต้นและแถวห่างกันมะพร้าวที่ปลูกมี 2 กลุ่ม คือ มะพร้าวน้ำหอมหรือมะพร้าวอ่อนน้ำหอม และมะพร้าวแกง มะพร้าวน้ำหอมปลูกได้ทั้งในที่ลุ่มและที่ดอน มักจะนิยมปลูกในระบบสวนด้วยการยกร่อง ระหว่างแปลงปลูกทำให้มีร่องน้ำระหว่างที่รอมะพร้าวต้นใหญ่

“ตอนเด็กได้ช่วยคุณพ่อที่มีอาชีพทำสวนมะพร้าว จึงมีความผูกพันกับมะพร้าวมาต่อเนื่อง เมื่อเรียนจบได้ออกไปทำงานนอกพื้นที่ และเมื่อเกษียณก็ได้มาสานงานปลูกสร้างสวนมะพร้าวต่อจากคุณพ่อ”

(Sa-ngeam Panchan, Interview: 13th September 2016)

การปลูกชมพู่ทับทิมจันทร์ ชาวบ้านบ้านนิคมได้นำกิ่งพันธุ์ชมพู่มาปลูกบนพื้นที่กลางร่องที่ไต่ยกเอาไว้เป็นแถวเดียว โดยขุดหลุมปลูกขนาด 1x1 เมตร เว้นระยะห่างของแต่ละต้นประมาณ 6 - 7 เมตร การปลูกชมพู่ทับทิมจันทร์ ควรหลีกเลี่ยงสารเคมีทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย ยากำจัดวัชพืช หรือยาฆ่าแมลง เนื่องจากจะทำให้ดินปลูกเสื่อมสภาพ ผลผลิตในปีต่อไปก็จะลดลง และมีรสชาติที่เปลี่ยนไป ไม่ได้คุณภาพตามความต้องการ มีการดูแลเพื่อให้ต้นชมพู่ทับทิมจันทร์ได้รับอาหารอย่างเพียงพอ จะใช้ปุ๋ยที่หมักจากปลาทะเลฉีดให้เดือนละครั้ง

“ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนมากจะใช้ภูมิปัญญาวิธีการปลูกชมพู่ทำแบบยกร่องเหมือนกับทางที่ราบลุ่มอย่างจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ที่เขานิยมทำสวนแบบยกร่อง”

(Kesini Ruabkuab, Interview: 13th September 2016)

ภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบผสมผสาน

ในอดีตภูมิปัญญานี้เป็นการทดลองใช้ในพื้นที่ที่มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการปลูกอย่างชัดเจน โดยเป็นการปลูกผลไม้ที่สามารถขึ้นได้ในดินบริเวณนี้ ชนิดของพันธุ์พืชที่ใช้ปลูกจำพวก มะพร้าว กล้าย กระถ่อน ชมพู่ ชะอม และพืชผักต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการเสื่อมของดินเนื่องจากมีการปลูกพืชที่มีความหลากหลาย และพืชบางชนิดก็เป็นปุ๋ยบำรุงดิน และมีการบำรุงอีกวิธีหนึ่งคือการใส่มูลสัตว์ เช่น มูลไก่ มูลควาย แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ในปัจจุบันภูมิปัญญาเหล่านี้ถูกใช้

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

และถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลัง และยังคงมีการทำเกษตรแบบผสมผสานอยู่ทั่วไปในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาการปลูกพืช 4 ระดับ คือ 1) การปลูกพืชระดับสูง คือ พืชยืนต้นที่ช่วยรักษาระบบนิเวศ 2) การปลูกพืชระดับกลาง รองลงมาจากไม้ยืนต้น เช่น มะกรูด มะนาว ขี้เหล็ก ฯลฯ 3) การปลูกพืชพุ่มเตี้ย เป็นพืชที่ใช้เป็นอาหารและยารักษาโรค เช่น มะเขือ พริก โหระพา ฯลฯ และ 4) การปลูกพืชเลื้อย เช่น บวบ ฟักทอง ถั่วฝักยาว แตงกวา ฯลฯ ดังนั้น ชาวบ้านที่นำเอาภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบผสมผสาน เป็นการใช้ภูมิปัญญาในการจัดกลุ่มพืชในลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดระบบนิเวศ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับป่าในธรรมชาติที่พืชสามารถพึ่งพาอาศัยกันเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ และยังเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า แม้จะปลูกในพื้นที่จำกัดก็สามารถปลูกพืชได้หลากหลายชนิด สามารถสร้างการพึ่งตนเองให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ โดยการลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

การทำน้ำตาลมะพร้าว

ภูมิปัญญาการทำน้ำตาลมะพร้าวของชาวบ้านบ้านนิคม มีการทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากสภาพพื้นที่บริเวณรอบ ๆ บ้านได้ทำสวนมะพร้าวและมีการนำมาแปรรูปเป็นน้ำตาลเพื่อใช้ในการประกอบอาหารแทนน้ำตาลทราย ปัจจุบันการทำน้ำตาลมะพร้าวเหลืออยู่เพียงรายเดียว คือ นางอารีย์ แสงสง่า เป็นการสืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ โดยมีขั้นตอนง่าย ๆ คือ เริ่มจากการป็นต้นตาลเพื่อไปเก็บน้ำตาลมะพร้าวสด ๆ จากต้นแล้วเอามาเคี่ยวให้เหนียว ถึงก็เอามาหยอดเป็นก้อนน้ำตาล น้ำตาลที่ทำเป็นน้ำตาลที่ได้จากมะพร้าวแท้ ๆ เป็นน้ำตาลบริสุทธิ์ไม่มีสิ่งเจือปน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนติดใจในรสชาติน้ำตาลมะพร้าว และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ด้วยการทำน้ำตาลมะพร้าวไว้ขายในชุมชนและตลาดรอบชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งมีภูมิปัญญา ดังนี้ ภูมิปัญญาการป้องกันน้ำตาลมะพร้าวบูด คือ ชาวบ้านจะทำการเก็บน้ำตาลมะพร้าวในช่วงที่อากาศยังไม่ร้อนมาก จะได้ไม่มีเชื้อโรคในน้ำตาลสด น้ำตาลไม่เกิดฟอง น้ำตาลไม่เสีย และต้องนำน้ำตาลมะพร้าวจากสวนมาต้มเคี่ยวให้เร็วที่สุดเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อโรคและน้ำตาลไม่เสีย ใช้เวลาให้เหมาะสม ภูมิปัญญาการล้างทำความสะอาด ให้ต้มน้ำร้อนนำกระบอกลงไปต้มน้ำร้อนประมาณ 1 นาที จะช่วยฆ่าเชื้อโรคที่อาศัยในกระบอกได้ และภูมิปัญญาการให้น้ำตาลมะพร้าวคืนตัว โดยการผสมน้ำตาลทรายเพื่อให้น้ำตาลมะพร้าวแข็งอยู่ตัวได้นาน

ภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์

ภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านบ้านนิคม ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านในอดีตจะมีการเลี้ยงสัตว์บกจำพวก วัว เป็ด ไก่ และสัตว์น้ำจำพวกปลาชนิดต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านบางกลุ่มได้ยกเลิกอาชีพเลี้ยงสัตว์ไปแล้ว เนื่องจากการพัฒนาของพื้นที่ และการขยายตัวของชุมชน ทำให้ไม่มีพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ มีเพียงบางครอบครัวที่เลี้ยงเป็นอาชีพหลัก เช่น ทำฟาร์มโคเนื้อ ฟาร์มไก่ ฟาร์มเป็ด เป็นต้น และชาวบ้านบางกลุ่ม ที่เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อใช้ประกอบอาหารในครัวเรือนเท่านั้นเนื่องจากมีพื้นที่จำกัดในการเลี้ยง โดยชาวบ้านกลุ่มนี้จะใช้พื้นที่บริเวณบ้านในการทำเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์

ภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านบ้านนิคมที่มีการสืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ ที่ยังคงใช้กันอยู่ในทุกวันนี้ เช่น ภูมิปัญญาการนำเอาหัวปลีมาผสมกับอาหารให้สัตว์กิน โดยมีความเชื่อว่าจะสามารถเพิ่มน้ำนมให้กับสัตว์จำพวก หมู วัว เป็นต้น และยังเป็นการบำรุงสัตว์ให้โตเร็วอีกด้วย ภูมิปัญญาการนำปลาทะเลมาเป็นอาหารสัตว์ เนื่องจากปลาทะเลจะมีแคลเซียม ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนำมาให้สัตว์จำพวก เป็ด ไก่ กินเพื่อช่วยบำรุงให้สัตว์เหล่านี้มีไข่ที่สมบูรณ์ ฯลฯ ในปัจจุบันชาวบ้านบางกลุ่ม ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์มาจนถึงทุกวันนี้ เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อดิน การเลี้ยงปลาในร่องน้ำภายในสวน เนื่องจากชาวบ้านบางรายมีพื้นที่ภายในสวนที่สามารถขุดบ่อดินสำหรับเลี้ยงปลา โดยใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ การเลี้ยงวัวแบบปล่อย เนื่องจากบริเวณชุมชนมีพื้นที่ว่างที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย โดยชาวบ้านจะปล่อยให้วัวหากินเองตามธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นการลดรายจ่ายในเรื่องของอาหาร และเป็นการพึ่งตนเองได้อีกด้วย

การสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ในปัจจุบันชาวบ้านได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวมาจากบรรพบุรุษ และได้สืบทอดต่อไปให้กับลูกหลานมาจนถึงในปัจจุบัน ด้วยการถ่ายทอดและสร้างการเรียนรู้ให้กับลูกหลานในชุมชน เช่น การสืบทอดความรู้เรื่องการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน โดยการเผยแพร่และถ่ายทอดให้กับลูกหลานในครัวเรือนและเครือข่ายของตนเอง การสืบทอดเรื่องวิธีการทำประมงแบบดั้งเดิมโดยการใช้เครื่องมือที่สามารถทำขึ้นเองจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

และการสืบทอดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยการใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมาย การสืบทอดวิธีการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยถ่ายทอดให้เด็ก ๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมเรียนรู้วิธีการปลูกและดูแลพืชที่ปลูก การทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว โดยการถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในชุมชนและคนภายนอกชุมชนที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้ และการทำเกษตรแบบหลากหลาย โดยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้อนุรักษ์ภูมิปัญญานี้เอาไว้ให้อยู่คู่กับชุมชน ดังนั้นในปัจจุบันชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ให้กับลูกหลานในครอบครัว และในชุมชนมาจนถึงทุกวันนี้ เด็ก ๆ ในชุมชนส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้วิธีการทำประมงพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ทั้งนั้นยังคงมีปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การที่คนรุ่นใหม่บางกลุ่มไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาเหล่านี้ มองว่าเป็นการประกอบอาชีพที่ล้าสมัย และมีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น รับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น และมีผลต่อภูมิปัญญาที่ค่อย ๆ หายไปบางเรื่องหรือไม่เป็นที่รู้จักมากนักของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก พูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พร้อมกับจัดเวทีและสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาและหาแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคมร่วมกับคนในชุมชน พบว่า ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ 4 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การรักษาภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม

การรักษาภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคมด้านภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การรักษาการทำประมงพื้นบ้านแบบดั้งเดิมโดยผู้มีความรู้เกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านในชุมชนรักษาใช้อุปกรณ์ในการทำประมงพื้นบ้านที่มีมาตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันคือ อวนยก อวนล้อม โพงพางแห เบ็ดซึ่งถูกต้องตามกฎหมาย 2) การรักษาเครื่องมือในการทำประมงพื้นบ้าน เช่น อวนตาใหญ่ แหตาใหญ่ เบ็ดตาใหญ่ และขนาดของเครื่องมือควรมีขนาดดังต่อไปนี้คือ อวนและแหต้องมีขนาดระหว่างช่อง 5 เซนติเมตรส่วนเบ็ดใช้เบ็ดที่มี

ดาขนาดใหญ่เบอร์ 12 เหตุที่ต้องมีการรักษาเครื่องมือในการที่ทำประมงซึ่งให้มีขนาดที่มีมาตรฐานก็คือหากมีการใช้อวนแหและเบ็ดที่มีขนาดเล็กกว่านี้ก็จะจับติดสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กก็จะเป็นการทำลายทรัพยากรจึงจำเป็นต้องมีการรักษาเพื่อให้มีความสมดุลในการทำประมงและมีการสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน 3) การรักษาพันธุ์สัตว์น้ำโดยชาวบ้านและกลุ่มคนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกัน โดยมีวิธีการ คือ ประการแรกในการทำประมงหากมีการจับสัตว์น้ำที่มีขนาดตัวเล็กหรือไม่ได้ตามขนาดก็จะมีกรปล่อยลงสู่แหล่งน้ำเหมือนเดิม ประการที่สอง ในการจับสัตว์น้ำหากมีการจับได้สัตว์น้ำที่กำลังตั้งท้องก็จะมีกรปล่อยลงสู่แหล่งน้ำเพื่อให้ปลาที่จับได้ในช่วงตั้งท้องได้ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติต่อไป ประการที่สาม ห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายนของทุกปีเพราะอยู่ในช่วงปลาวางไข่และขยายพันธุ์และประการสุดท้าย ไม่ใช่เครื่องมือที่ผิดกฎหมายเพราะจะทำให้จับติดสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กขึ้นมาด้วย ซึ่งในการรักษาสัตว์น้ำจะมีผลประโยชน์ต่อชาวประมงโดยตรงคือจะจับสัตว์น้ำได้ขนาดใหญ่และได้ปริมาณที่มากสามารถเป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงภายในครัวเรือนและทำให้สัตว์น้ำไม่สูญพันธุ์ไปถึงรุ่นลูกหลาน การทำประมงหากชาวประมงจับปลาได้แต่ปลาตัวนั้นกำลังตั้งท้องหรือตัวมันเล็กเกินไปก็จะปล่อยจะไม่นำมาขายและไม่มีการจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูสัตว์น้ำวางไข่ ส่วนการรักษาภูมิปัญญาการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สามารถสร้างได้ 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การคงไว้ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมโดยการอนุรักษ์อย่างเดียว ให้คนที่ทำเกษตรได้ทำต่อไปอย่างต่อเนื่อง และสืบทอดไว้ให้กับลูกกับหลานให้หันมาสนใจที่จะทำการเกษตรตามรอยบรรพบุรุษที่เคยทำกันมาตั้งแต่อดีต เช่น การปลูกพืชแบบหลากหลาย การปลูกพืชแบบยกร่อง การปลูกพืชแบบผสมผสาน และการเลี้ยงสัตว์และ 2) การคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์เพื่อเพิ่มรายได้แก่ชุมชน โดยการทำกิจกรรมร่วมกันสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของโดยต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้สนับสนุน และต้องสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น การรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศการรวมกลุ่มเพื่อนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ อาทิ กลุ่มแปรรูปปลาแห้ง กลุ่มจักสานก้านจาก เป็นต้น

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“การรักษาการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมของบ้านนิคม
เป็นการรักษารูปแบบการทำแบบดั้งเดิม ทั้งเครื่องมือประมงพื้นบ้าน
และวิธีการทำเกษตรแบบยกร่องที่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ได้ทำมาตั้งแต่อดีต”

(Samseng Toonyodphan, Interview: 18th September 2016)

แนวทางที่ 2 การเผยแพร่ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม

การเผยแพร่ด้านการทำประมงพื้นบ้านริมฝั่งขุนทะเลสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านและการทำเกษตรกรรมควรมีการเผยแพร่
ให้กับบุคคลภายนอก โดยเผยแพร่ให้กับคนที่มีความสนใจ และเข้ามาเรียนรู้การทำ
ประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมของชุมชนบ้านนิคม โดยมีการเผยแพร่ให้กับบุคคลชุมชน
ใกล้เคียงคือบ้านวัดสมหวังบ้านวัดประดู่และบ้านดอนเกลี้ยง โดยการจัดทำเป็นเอกสาร
เผยแพร่ หรือ นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นงานวิชาการ 2) การเผยแพร่การทำ
ประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมให้กับบุคคลภายในชุมชนโดยเผยแพร่ให้กับลูกหลานและ
ชาวบ้านในชุมชนที่มีความสนใจ และ 3) ควรมีการเผยแพร่เรื่องเครื่องมือประมงที่เหมาะสม
ในการหาสัตว์น้ำว่าการจับสัตว์น้ำอย่างไรไม่ควรใช้อุปกรณ์จับสัตว์น้ำที่ผิดกฎหมาย
เพื่อเป็นประโยชน์ในการหาจับสัตว์น้ำอย่างถูกวิธีส่วนภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ
เกษตรกรรม สามารถดำเนินการได้ โดย การเผยแพร่วิธีการปลูกพืช การดูแลพืช ในการทำ
เกษตรกรรมให้มีความเหมาะสม ไม่ใช่สารเคมีในการทำเกษตรกรรม และการเผยแพร่วิธี
การทำเกษตรดั้งเดิมที่รักษารธรรมชาติ โดยเผยแพร่ให้กับลูกหลานครอบครัวหรือใน
ชุมชน ได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม เช่น การปลูกพืชแบบยกร่อง ฯลฯ ดังที่ สัมฤทธิ์
รอบคอบ ให้สัมภาษณ์ว่า

“ชาวบ้านที่หาปลาและทำเกษตรมีการเผยแพร่ให้กับคนที่
สนใจจากชุมชนอื่น ที่เข้ามาเห็นในบ้านนิคม โดยเราจะบอกวิธีการหาสัตว์น้ำที่
ใช้เครื่องมือไม่ผิดกฎหมาย และวิธีการปลูกพืชที่รักษารธรรมชาติเอาไว้”

(Samrit Ruakuab, Interview: 15th September 2016)

แนวทางที่ 3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม

การถ่ายทอดวิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำด้านการทำประมงพื้นบ้านริมบึงขุนทะเลสามารถสร้างได้ดังนี้ 1) การถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานและบุคคลภายในครอบครัว เพื่อเป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำและพืชที่อยู่ภายในริมบึงขุนทะเลเพื่อให้มีกินมีใช้และเป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวและมีการถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานโดยมีวิธีการนำอุปกรณ์มาให้ลูกหลานดูว่าอุปกรณ์ชิ้นไหนที่สามารถหาสัตว์น้ำได้โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 2) การถ่ายทอดวิธีการหาสัตว์น้ำริมบึงขุนทะเลแก่ชาวประมงพื้นบ้านรุ่นใหม่และชาวบ้านในชุมชน ด้านวิธีการหาสัตว์น้ำต้องเป็นการหาสัตว์น้ำที่ถูกกฎหมาย เช่น ใช้วนตาใหญ่แหตาใหญ่เบ็ดตาใหญ่เพราะการใช้เครื่องมือเหล่านี้จะทำให้ติดปลาขนาดใหญ่และไม่ติดปลานขนาดเล็กขึ้นมาเพื่อเป็นการบอกวิธีการจับสัตว์น้ำที่ถูกวิธีเพื่อเป็นการไม่ทำลายสัตว์น้ำยังคงให้สัตว์น้ำคงอยู่ได้มีจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานโดยการพาลูกหลานลงไปเรียนรู้วิธีการทำประมงด้วยดั่งที่คุณสัมฤทธิ์ รอบคอบ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“น่าจะพาลูกหลานลงไปดูวิธีการหาปลาด้วยบ่อยๆเขาจะได้เรียนรู้ไปกับเราด้วยการหาปลาที่ถูกวิธีและถูกกฎหมายเขาทำกันยังไง”

(Samrit Ruabkuab, Interview: 15th September 2016)

ในส่วนของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมควรถ่ายทอดแนวทางการนำภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบหลากหลาย เพื่อเป็นการรักษาดินให้กับลูกหลานในชุมชน เพื่อลดปัญหาการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรม โดยให้ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบหลากหลายหรือปลูกพืชหมุนเวียน มาถ่ายทอดด้วยการ สาธิตการปลูกพืช และอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ที่เป็นการบำรุงดินไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีในการทำเกษตร

“ที่จะคงไว้ซึ่งอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม โดยจะสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานที่หันมาสนใจ การทำอาชีพเหล่านี้ตามรอยบรรพบุรุษที่เคยทำกันมา”

(Kesini Ruabkuab, Interview: 18th September)

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

**แนวทางที่ 4 การสร้างรูปแบบการอนุรักษ์การประกอบอาชีพของชุมชนบ้าน
นิคมที่เหมาะสม**

สามารถสร้างได้ 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่

- 1) การถ่ายทอดระดับครัวเรือน เป็นการถ่ายทอดความรู้ในการประกอบอาชีพเป็นวิธีการอนุรักษ์การประกอบอาชีพที่สามารถสื่อให้เห็นความสำคัญและการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เริ่มจากการถ่ายทอดจากภายในครัวเรือนสู่ลูกหลานเป็นวิธีที่ทำให้ทราบถึงการประกอบอาชีพของคนในครอบครัวที่มีการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมมากขึ้นช้านาน อาจถ่ายทอดโดยการชวนไปดูขณะการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม การบอกเล่าถึงวิธีการต่าง ๆ ในการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมบอกเล่าถึงความสำคัญและประโยชน์ให้คนในครอบครัวได้เรียนรู้เพื่อที่จะนำไปใช้ในอนาคตประจำวันได้ การถ่ายทอดการทำประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรมระดับภายในครัวเรือนก็เป็น การถ่ายทอดลูกหลานของตนเองที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันและรวมถึงญาติพี่น้องในเครือญาติ นั้นแหละได้เรียนรู้บอกเล่าถึงความสำคัญให้ลูกหลานได้เรียนรู้ต่อไป
- 2) การถ่ายทอดภายในชุมชน เป็นการถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่าจากคนที่ทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม การพบเห็นในทุก ๆ วันอาจเป็นจุดที่น่าสนใจของคนรุ่นหลังหรือผู้ที่ได้พบเห็นได้เข้าไปสอบถามหรือเรียนรู้โดยมีคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการถ่ายทอด การบอกต่อถึงวิธีการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม วิธีการอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมบ้านโดยวิธีต่าง ๆ นี้จะสามารถทำให้ยังคงอยู่กับผู้ที่สนใจที่จะศึกษาและชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคมได้ยาวนาน มีวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบการบอกเล่า การทำเป็นหนังสือหรือเอกสารและเก็บไว้ในชุมชนเผื่อว่ามีคนที่สนใจมาขอข้อมูลจะได้นำไปให้เขาได้ศึกษาวิธีต่าง ๆ นี้สามารถทำให้การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมของบ้านนิคมอยู่กับชุมชนจนถึงอนาคตได้
- 3) การจัดทำเป็นหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ วิธีการอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมโดยการทำเป็นหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ เก็บไว้เป็นการให้ความสำคัญของข้อมูลที่ได้ศึกษามาเพราะการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม นอกจากจะมีวิธีการอนุรักษ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้วการทำเป็นหนังสือหรือเอกสารเก็บไว้ก็เป็นวิธีที่สามารถจะอนุรักษ์ได้ดีวิธีหนึ่งเพราะเป็นการบันทึกเรื่องราวความสำคัญประโยชน์วิธีการไว้ได้อย่างละเอียดเช่นกันการทำเป็นหนังสือหรือเอกสารเก็บไว้

ภายในชุมชนสามารถนำออกมาใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีผู้สนใจที่จะเข้ามาศึกษา อาจทำเป็นหนังสือเล่มเล็กทำเป็นแผ่นพับความรู้ การทำเป็นหนังสือหรือเอกสารเก็บไว้ถือได้ว่าเป็นวิธีที่สามารถอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้านให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้กันในวันข้างหน้าได้เป็นอย่างดี ส่วนแนวทางที่สอง คือ การอนุรักษ์โดยการจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่เยาวชนและชาวบ้านในชุมชนบนพื้นฐานการพึ่งตนเองคือการสาธิตการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้านขึ้นมาใช้เอง การสาธิตการปลูกพืชที่ลดต้นทุนโดยการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้แทนสารเคมี ฯลฯ และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานการพึ่งตนเองมีกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องมีดังนี้คือกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลทั่วไปภายในชุมชนได้กลุ่มผู้รู้/เชี่ยวชาญด้านการทำประมงพื้นบ้านจะคอยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมให้แก่ผู้ที่เข้าไปศึกษาได้เป็นอย่างดีอีกกลุ่มคนในชุมชนเป็นกลุ่มคนที่จะสามารถแนะนำให้คนรุ่นหลังได้รู้จักการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมเพราะเคยพบเห็นการใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและกลุ่มผู้อาวุโสเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมสามารถให้ความรู้ในการทำเครื่องมือในการทำประมงพื้นบ้านได้และสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการจับสัตว์น้ำได้ และการทำเกษตรกรรมได้เป็นอย่างดีเนื่องจากนี่คนในชุมชนยังมีการพึ่งตนเองไม่ว่าจะเป็นการพึ่งตนเองด้านสังคมและการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจรวมไปถึงประโยชน์ของการประกอบอาชีพที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของบ้านนิคม ซึ่งเกสินีรอบคอบ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“การอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม น่าจะทำเป็นหนังสือ หรือเอกสารเก็บไว้ และให้ผู้คนที่สนใจได้เข้ามาใช้ประโยชน์ และคนภายนอก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยควรจะมาช่วยชาวบ้านทำ”

(Peangtawan Saipopu, Interview: 15th September 2016)

บทส่งท้าย

ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นเกิดการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น การส่งสมประสบการณ์ ผสมผสานกับความรู้ภายนอกชุมชน มีการประยุกต์และดัดแปลงใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม และ

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ ทั้งนี้เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลงของสังคม (Anan Ganjanapan (2001. B) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เป็นเรื่องของกระบวนการการเรียนรู้ที่มีการผสมผสาน การปรับตัว การจัดการและการผลิตซ้ำ ผลิตขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา มิใช่ความรู้ที่เป็นอุดมคติและหยุดนิ่งตายตัว มีที่มาหลายแหล่งไม่ยึดติดกับความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่ถูกใช้ประโยชน์อย่างดีมายาวนานก็เพราะว่ามีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการของการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ชุมชนบ้านนิคมเป็นชุมชนที่มีผู้คนดั้งเดิมอาศัยอยู่ และมีการย้ายถิ่นของผู้คนมาจากภาคกลางและภาคตะวันตกเข้ามาอาศัยอยู่ ซึ่งได้มาตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 หนึ่งในนั้นคือในพื้นที่บ้านนิคม โดยมีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณรอบ ๆ บึงขุนทะเล และชาวบ้านที่มาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรม และชาวบ้านมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพ่ตาขุนทะเล และแม่ย่านาง ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องน้ำ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสัตว์ และภูมิปัญญาการทำเกษตรกรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำเกษตรหลากหลาย (หมუნเวียน) ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบยกร่อง ภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบผสมผสาน และภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคม สามารถพึ่งตนเองได้ ด้วยการนำภูมิปัญญาการประกอบอาชีพทั้งประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม มาเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ ล้วนแต่มีความสำคัญกับชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากลักษณะพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการสืบทอดแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการรักษาภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม 2) การเผยแพร่ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม 3) การถ่ายทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม และ 4) การสร้าง

รูปแบบการอนุรักษ์การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคมที่เหมาะสม แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม เป็นแนวทางในการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การรุกล้ำพื้นที่ของชุมชนเมือง การประกอบอาชีพที่ทำลายทรัพยากรของชุมชน เป็นต้น

แนวโน้มในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ว่าชาวบ้านที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม อาจจะไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาเหล่านี้ เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ปัจจุบันที่มีระบบทุนและความทันสมัยเป็นตัวขับเคลื่อน มุ่งเน้นเรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งอาจมีผลโดยปริยายให้ชาวบ้านหันไปใช้เครื่องมือประมงที่หาซื้อจากท้องตลาดและบางชนิดอาจเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมาย เป็นเครื่องมือที่ทำลายล้างทรัพยากรในเชิงทุนทะเลและในชุมชน ส่วนเกษตรกรอาจจะหันไปใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจจะเน้นไปตามระบบทุนนิยมมากขึ้น เพื่อความรวดเร็วและคล่องตัวในการทำมาหากินอันเป็นความอยู่รอดของชีวิต กอรปกับการรุกรืบของชุมชนเมืองและโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาในชุมชน ที่ยิ่งหนุนเสริมทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้อาจจะสูญหายไปจากชุมชนบ้านนิคมก็ได้เร็วยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเชื่อว่า หากชุมชนสามารถดำเนินตามแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคมตามที่ค้นพบได้ ชุมชนบ้านนิคมสามารถพึ่งตนเองได้จากการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรม โดยการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน และชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน โดยการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคงเหลือไว้ให้ลูกหลานอย่างเพียงพอ และหากมีการประสานพลังในรูปแบบการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน จะทำให้แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคมเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนชุมชนบ้านนิคมให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบ้านนิคม ที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและสร้างกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำแนะนำด้วยดีตลอดมา และขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีที่สนับสนุนทุนวิจัย และขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

References

- Aekawit Na Talang. (1997). *Folk wisdom in Four Regions: Life style and Learning Process of Thai People*. Bangkok: Kittimethi Project, Department of Education, Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)
- Anan Ganjanapan. (2001B). *Community Dimension: Local Thinking on Right, Power and Resource Management*. Bangkok: Thailand Research Fund. (In Thai)
- Kanchana Kaewthep. (1995). *Community Culture Development*. Bangkok. Catholic Council of Thailand for Development. (In Thai)
- Witoon Panyakoon. (2004). *Fish lost? Causes and effects of over - fishing*. Bangkok: Earth Net Foundation. (In Thai)

Interviews

- Kesini Ruabkuab (Interviewee) Pongtep Keawsatean (Interviewer). at Ban Nikom, Moo 1, Khun Thale sub-district, Mueang district, Suratthani province. On 13th September 2016.
- Peangtawan Saipopu (Interviewee) Pongtep Keawsatean (Interviewer). at Ban Nikom, Moo 1, Khun Thale sub-district, Mueang district, Suratthani province. On 15th September 2016.

Samreng Toonyodphan (Interviewee) Pongtep Keawsatean (Interviewer). at Ban Nikom, Moo 1, Khun Thale sub-district, Mueang district, Suratthani province. On 18th September 2016.

Samrit Ruabkuab (Interviewee) Pongtep Keawsatean (Interviewer). at Ban Nikom, Moo 1, Khun Thale sub-district, Mueang district, Suratthani province. On 15th September 2016.

Sa-ngeam Panchan (Interviewee) Pongtep Keawsatean (Interviewer). at Ban Nikom, Moo 1, Khun Thale sub-district, Mueang district, Suratthani province. On 13th September 2016.